Petr Hruška: Kontemplace v *Laudato si'* papeže Františka

Když jsem poprvé četl *Laudato si'*, encykliku papeže Františka o péči o společný domov,[1] užasl jsem, jak často jsem v ní narazil na slovíčko „kontemplace" (či na jeho nejrůznější odvozeniny). Nedalo mi to a projel jsem vyhledávačem jak český překlad, tak italskou, španělskou, anglickou a německou verzi oficiálního textu encykliky,[2] a zjistil jsem toto: Co se týče oficiálních jazykových verzí encykliky, ve španělské (originální) verzi jsou odvozeniny od slova *contemplación* použité 24x, v italské verzi se odvozeniny od *contemplazione* vyskytují celkem 25x (navíc dvakrát v biblických citátech v čl. 12, kde ale ostatní překlady používají obecnější výrazy), v anglické verzi odvozeniny od *contemplation* najdeme 22x, v německé verzi, která se tradičně důsledně vyhýbá cizím slovům, pak odvozeniny od *Kontemplation* najdeme jen 3x (jinak jsou zde na těchto místech užívány termíny *betrachten* / *Betrachtung*). V českém překladu encykliky se pak termíny odvozené od slova *kontemplace* vyskytují 18x. Rozdíl v počtech výskytů u českého překladu je způsobený tím, že v některých případech používá termíny *nazírání*, či *rozjímání*.

Toto předběžné zkoumání textu mě pak povzbudilo k podrobnějšímu studiu způsobu použití tohoto slova v celé encyklice, jehož výsledek se pokusím formou průběžného (převážně intratextuálního) komentáře článků obsahujících odvozeniny od slova „kontemplace" prezentovat na následujících stránkách.

Pozn.: Tato verze textu byla revidována podle druhého, opraveného vydání českého překladu Laudato si'.

Kontemplativní rámec

Encyklika *Laudato si'* je orámována chválou a modlitbou. Hned v prvním článku nás papež František citací *Chvalozpěvu stvoření* svého jmenovce Františka z Assisi uvádí rovnýma nohama přímo do postoje chvály, úžasu a vděčnosti, který se bude jako ponorná řeka vinout celým textem a občas se bude jako v jasném zurčení horské bystřiny vynořovat i na povrch:

„Buď pochválen, můj Pane" (Laudato si', o mi Signore), *zpíval svatý František z Assisi. V tomto krásném chvalozpěvu nám připomínal, že náš společný domov je též jako naše sestra, s níž sdílíme společný život, a jako milá matka, která nás přijímá do své náruče: „Ať tě chválí, můj Pane, naše sestra matka země, která nás živí a slouží nám a rodí rozličné plody, pestré květy a byliny."* (LS 1)

O několik odstavců později, ke konci úvodu, se pak ke sv. Františkovi vrací podrobněji, když říká:

V něm (sv. Františkovi) *je patrné, do jaké míro jsou neoddělitelné starost o přírodu, spravedlnost vůči chudým, nasazení pro společnost a vnitřní pokoj*. (LS 10) *Jeho svědectví nám také ukazuje, že integrální ekologie vyžaduje otevřenost kategoriím, které přesahují slovník exaktních věd či biologie a vztahují se k podstatě toho, co je lidské*. (LS 11)

Jedna z těchto „kategorií, které se vztahují k podstatě toho, co je lidské" je pak právě „kontemplativní chvála" či „kontemplativní postoj úžasu" k veškerému stvoření. Aniž by papež ještě používal tuto terminologii, vyjadřuje její podstatu na příkladu sv. Františka těmito slovy:

Pokaždé, když František pohlédl na slunce, měsíc i ty nejdrobnější živočichy, reagoval zpěvem a zapojil do své chvály každého tvora způsobem, jaký známe, když se zamilujeme do nějaké osoby. Komunikoval s veškerým stvořením a kázal dokonce květům, „které vybízel, aby chválily a milovaly Hospodina jako bytosti obdařené rozumem". Jeho reakce byla něčím více než intelektuálním oceněním nebo ekonomickou vypočítavostí, protože pro něho bylo každé stvoření bratrem či sestrou, s nimiž jej pojilo citové pouto. Proto se cítil povolán pečovat o všechno, co existuje. Jeho učedník svatý Bonaventura o něm vyprávěl, že „když nahlížel společný původ všech věcí, cítil se naplněn ještě větší zbožností a nazýval i ta nejmenší stvoření bratrem či sestrou". (LS 11)

Již z těchto slov můžeme vyčíst hloubku a šíři významu toho, co za chvilku papež pojmenuje „kontemplací": Je to láskyplný pohled na realitu kolem nás, která díky tomuto pohledu pro nás přestává být

[1] *Laudato si' papeže Františka: encyklika o péči o společný domov* (24. května 2015), Druhé, jazykově a odborně revidované vydání, Praha: Paulínky, 2018 (první vydání r. 2015); k dostání na www.paulinky.cz/obchod/produkt/Laudato-si.html nebo https://www.kosmas.cz/knihy/242146/laudato-si (e-kniha zdarma). K 1. vydání viz http://amper.ped.muni.cz/gw/encyklika.
[2] Vše na http://w2.vatican.va/content/francesco/es/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html

pouhým „objektem“ našeho zkoumání, ale začíná se našemu vnitřnímu zraku odhalovat jako „subjekt“ volající po osobním vztahu lásky, který se nevyhýbá emocím a který vrcholí v praktickém konání. Jak by nám zde nevyvstala na mysli klasická Burghardtova charakteristika kontemplace jakožto „dlouhého milujícího pohledu na realitu“?[3]

Aby nám neunikla tato základní a nezbytná vzájemná odkázanost hlubokého kontemplativního ponoru a širokého praktického jednání, papež dále zdůrazňuje:

Tímto přesvědčením nelze pohrdat jako nějakým iracionálním romantismem, protože ovlivňuje rozhodnutí, jimiž se řídí naše jednání. Přistupujeme-li k přírodě a k životnímu prostředí bez této otevřenosti k úžasu a obdivu, nemluvíme-li ve svém vztahu ke světu jazykem bratrství a krásy, budou naše postoje podobné postojům vládce, spotřebitele anebo pouhého vykořisťovatele přírodních zdrojů, neschopného klást meze svým bezprostředním zájmům. A naopak, pokud se cítíme vnitřně sjednoceni se vším, co existuje, pak se spontánně rodí střídmost a péče. Chudoba a střídmost svatého Františka nebyly pouze vnějším asketismem, nýbrž něčím radikálnějším: odmítnutím dělat z reality pouhý předmět užití a nadvlády. (LS 11)

A tím se už papež v závěru dalšího, dvanáctého článku encykliky, poté, co nás v duchu sv. Františka a Písma svatého pozval, *„abychom v přírodě rozpoznali nádhernou knihu, v níž k nám promlouvá Bůh a sděluje nám něco ze své krásy a dobroty“*, dostává k souhrnu všeho doposud řečeného:

> *Svět je něčím víc než jen problémem, který je třeba vyřešit.*
> ***Je radostným tajemstvím, jež kontemplujeme s plesáním a chválou.***
> papež František, *Laudato si‘*, čl. 12

Přičemž si těsně před tím neodpustí velmi praktickou a sympatickou poznámku: *„Proto* (sv. František) *požadoval, aby se v konventu vždy část zahrady ponechávala neobdělaná, aby tam mohly růst divoké rostliny a aby ti, kdo je obdivují, mohli pozvedat mysl k Bohu, původci tolikeré krásy.“* (LS 12)

Na úplný závěr své encykliky pak František, jako jakési uzavření tohoto základního rámce, připojuje dvě modlitby: *Modlitbu za naši Zemi* a *Modlitbu křesťanů a celého stvoření* (viz poslední strana tohoto textu). V nich pak toto pojetí „kontemplace“ jako žasnoucího zakoušení propojení se vším tvorstvem prohlubuje až ke spočinutí v srdci Trojjediného: Zatímco v první modlitbě nás vede k prosbě *„Nauč nás objevovat hodnotu každé věci,* ***s úžasem kontemplovat*** *a uznávat, že jsme na své cestě k tvému nekonečnému světlu hluboce sjednoceni se všemi tvory…“*, ve druhé modlitbě nás pak vede o krok dál a učí nás prosit Trojjediného, „úžasné společenství nekonečné lásky“: *„Nauč nás* ***kontemplovat tě v kráse veškerenstva****, kde všechno mluví o tobě“.*

Ve světle tohoto „kontemplativního rámce“ celé encykliky lze tedy předběžně shrnout:

1. Kontemplace (kontemplativní chvalozpěv) je pro papeže Františka základním, z podstaty člověka plynoucím postojem, na kterém staví svoji „integrální ekologii“.
2. Kontemplace je v jeho pojetí postoj odkrývající člověku jak jeho propojenost s veškerým stvořením, tak také jeho povolání k účasti na hlubokém a všem otevřeném společenství s Trojjediným.
3. Kontemplace v pojetí papeže Františka v Laudato si‘ v sobě integrálně propojuje tři rozměry:
    a. *přirozený*, všeobecný rozměr zakoušení sounáležitosti člověka s celým Božím stvořením,
    b. *mystický*, snubní rozměr láskyplné osobní účasti člověka na společenství Trojjediného
    c. *praktický*, akční rozměr proměny našeho konání a spolupráce na proměně světa

V následujících odstavcích si ukážeme, jak se toto pojetí kontemplace projevuje a dále prohlubuje či konkretizuje v dalším textu encykliky.

Kontemplativní četba reality

V první kapitole („Co se děje našemu domovu“) nyní papež zkoumá a velmi konkrétním způsobem popisuje současnou situaci našeho světa a společnosti. A to prvotně ne za účelem nějaké podrobné analýzy, hromadění informací či sycení zvědavosti, ale s cílem *„uvědomit si, odvážně přijmout jako své vlastní utrpení to, co se děje světu, a pak poznávat, jakým způsobem může každý z nás pomoci“* (LS 19).

[3] Srov. Walter J. Burghardt, SJ, „Contemplation: A Long Loving Look at the Real“, in Church No. 5 (Winter 1989): 14 – 17; k dispozici ke stažení v českém překladu ve formátu .pdf na https://1url.cz/VMYFO

Ačkoli v této první kapitole se slovo „kontemplace“ (či některá z jeho odvozenin) nevyskytuje ani jednou, i tato na první pohled neradostná četba místy velmi drastického popisu současného stavu naší „sestry matky Země“ se může stát četbou navýsost kontemplativní. Právě onen „dlouhý, láskyplný“ (a já bych doplnil: nadějeplný) „pohled na realitu“ se touto četbou stává pravdivějším, zakořeněným v onom kontemplativním „tady a teď“, a tím také plodnějším. Podobně jako do osobní kontemplace vstupujeme s postojem „přijímám vše“, i zde nás těchto 44 článků encykliky chce uvést do tohoto láskyplného soucitného přijetí, které je díky délce a hloubce takovéhoto kontemplativního pohledu zároveň plné naděje a odvahy k jednání. Vždyť:

Sestra Země v těchto situacích bolestně naříká, čímž se připojuje ke sténání opuštěných tohoto světa, kteří od nás s pláčem požadují změnu směru. (LS 53)

Bude na místě si již zde připomenout dva klíčové články z pozdějších kapitol encykliky. Ke konci čtvrté kapitoly o integrální (tj. environmentální, ekonomické a sociální) ekologii František píše:

Za nynějšího stavu světové společnosti, kde je tolik nerovnosti a kde je stále více lidí odsouváno na její okraj a zbavováno základních lidských práv, se princip obecného dobra jako logický a nevyhnutelný důsledek okamžitě mění na výzvu k solidaritě a k přednostní volbě pro chudé. Tato volba vyžaduje, aby se vyvozovaly důsledky z obecného určení pozemských dober, ale jak jsem se snažil ukázat v apoštolské exhortaci Evangelii gaudium (srov. EG 186 – 201) vyžaduje především, abychom ve světle nejhlubšího přesvědčení víry dokázali ***rozjímat***[4] ***o nesmírné důstojnosti chudých.*** *Stačí* ***pozorovat realitu****, abychom pochopili, že dnes je toto rozhodnutí základním etickým požadavkem účinného uskutečňování obecného dobra.* (LS 158)

> *Přednostní volba pro chudé… vyžaduje,*
> *abychom ve světle nejhlubšího přesvědčení víry*
> *dokázali* ***kontemplovat nesmírnou důstojnost chudých.***
>
> papež František, *Laudato si'*, čl. 158

Později, v páté kapitole věnované dialogu jako hlavnímu nástroji pro naše praktického jednání plynoucí z tohoto „pozorování reality“ včetně „kontemplování nesmírné důstojnosti chudých“ uvnitř této rozbité reality, se pak František vrací k závěrům tohoto „průzkumu“ z první kapitoly, když píše:

Snažil jsem se prozkoumat aktuální situaci lidstva a zjistit, kde jsou trhliny planety, kterou obýváme, a jaké jsou nejhlubší příčiny zhoršování životního prostředí. Ačkoli nám už ***tento pohled na skutečnost samu***[5] *naznačuje směr potřebné změny a napovídá nám, jak činně reagovat, přece se nyní pokusím nastínit cesty dialogu, jež nám pomohou dostat se ze sebedestruktivní spirály, do níž se propadáme.* (LS 163)

Ano, ve světle těchto dvou pozdějších zmínek o plodnosti „kontemplování reality“ a o nezbytnosti „kontemplování důstojnosti chudých“ uvnitř této reality pro nás může i četba náročné první kapitoly encykliky vytvořit prostor, ve kterém lze navzdory veškeré zraněnosti a destruktivnosti našeho dnešního „společného domova“ stále „nacházet Boha ve všech věcech“ – jako toho, který tuto zraněnou realitu ve svém Synu zcela přijal, zcela se s ní ztotožnil a zcela jí pronikl. A proto také jako Boha, který i nás zve tuto realitu spolu s ním a v něm v kontemplativním postoji přijmout a spolupracovat zevnitř na její proměně a uzdravení.

Kontemplativní evangelium stvoření

Abychom při této náročné četbě reality našeho „společného domova“ měli kde čerpat, ve druhé kapitole („Evangelium stvoření“) před námi František rozprostírá biblickou zvěst o stvoření, neboli, jak tuto kapitolu nazval, „evangelium stvoření“. Ještě před tím, než v reflexích této kapitoly šestkrát narazíme na slova odvozená od termínu „kontemplace“, jsme papežem ujištěni a vyzváni:

Uvědomujeme-li si složitost ekologické krize a jejích rozmanitých příčin, musíme uznat, že řešení nemohou vzejít z jediného způsobu interpretace a proměny reality. Je nezbytné opírat se také o různorodé kulturní bohatství národů, o umění a poezii, o ***vnitřní život a spiritualitu****. Chceme-li doopravdy rozvíjet ekologii,*

[4] Dle španělského textu encykliky lze přeložit doslova: „**kontemplovat** nesmírnou důstojnost chudých“.
[5] Dle španělského textu encykliky lze přeložit doslova: „toto **kontemplování** reality samotné“.

která nám umožní napravit všechno, co jsme zničili, pak nesmíme přehlížet žádné vědecké odvětví a žádnou formu moudrosti – ani tu náboženskou včetně jejího vlastního jazyka. (LS 63)

Poté nás nasměrovává k vyprávění o stvoření v knize Genesis a píše: *„Z těchto příběhů plyne, že lidská existence se zakládá na třech úzce souvisejících základních vztazích: vztahu k* ***Bohu****, vztahu k* ***bližnímu*** *a vztahu k* ***Zemi****. Podle Bible byly tyto tři vitální vztahy narušeny nejenom zvnějšku, ale také v našem nitru“* (LS 66). Skrze prorocké spisy jsme pak (po čase opět za použití „našeho“ slovíčka) povzbuzeni *„ke znovunalezení síly v obtížných chvílích* ***kontemplací Boží moci,[6] která stvořila veškerenstvo****“* a ujištěni, že *„nekonečná moc Boží nás nevede k útěku před jeho otcovskou něhou, protože v něm se snoubí cit i síla“* (LS 73). Cestou k tomu je opět kontemplace stvoření. František po citaci japonských biskupů (*„Vnímat každého tvora, který zpívá hymnus svojí existence, znamená s radostí žít v Boží lásce a naději.“*) pokračuje:

Tato ***kontemplace stvoření*** *nám umožňuje skrze všechny věci objevovat nějaké poučení, které nám chce Bůh sdělit, protože „****kontemplovat stvoření*** *znamená pro věřícího* ***naslouchat poselství, slyšet paradoxní a tichý hlas****“ (Jan Pavel II.). Můžeme říci, že „vedle zjevení ve vlastním smyslu slova, obsaženého ve Svatých písmech,* ***existují tudíž Boží projevy také v záři slunce i v okamžiku, kdy nastává noc****“ (Jan Pavel II.).* (LS 85)

Kontemplace podle papeže Františka se tedy v tomto světle opět ukazuje jako v**nímavý hluboký pohled na Boží moc uprostřed stvoření**, jako tiché naslouchání Božímu hlasu uvnitř tohoto stvoření, jako vnímavost vůči Božím projevům přicházejícím k nám **jak v záři, tak v temnotě našich životů**. To je na cestě žasnoucí kontemplace umožněno Kristovým zmrtvýchvstáním a přitažlivou silou Zmrtvýchvstalého:

Cílem putování veškerenstva je plnost Boží, které již dosáhl zmrtvýchvstalý Kristus, jenž je středem zralosti, k níž všechno směřuje… Všichni se … spolu s námi a skrze nás ubírají ke společnému cíli, kterým je Bůh, v transcendentní plnosti, kde všechno objímá a osvěcuje vzkříšený Kristus. Člověk obdařený inteligencí a láskou a přitahován Kristovou plností je povolán přivést všechno tvorstvo k svému Stvořiteli. (LS 83)

Díky této plnosti Boží a zacílenosti na Zmrtvýchvstalého se na naší cestě nemusíme obávat rozmanitosti, mnohotvárnosti, a tak ani zranitelnosti a konfliktů. Naopak *„potřebujeme vnímat rozmanitost věcí v jejich mnohotvárných vztazích“*, přičemž *„důležitost a význam jakéhokoli tvora můžeme … lépe pochopit, když jej* ***kontemplujeme v celkovém Božím plánu****“* (LS 86). Tuto celostnou kontemplaci František pak ilustruje nádherným citátem z Katechismu katolické církve, když v témže článku své encykliky dodává:

Katechismus učí: „Vzájemná závislost tvorů je Boží záměr. Slunce a měsíc, cedr i malý květ, orel i vrabec: pohled na jejich nesčetné rozmanitosti a nerovnosti nám říká, že žádný tvor si sám nestačí, že tvorové existují jen ve vzájemné závislosti, aby se navzájem doplňovali a sloužili jeden druhému“ (KKC 340).

A navazuje pak citací Chvalozpěvu stvoření sv. Františka z Assisi (LS 87):

Když si uvědomujeme odlesk Boha ve všem, co existuje, srdce zakouší touhu klanět se Pánu za všechno tvorstvo a spolu s ním, jak je to zřejmé v nádherném chvalozpěvu svatého Františka z Assisi:

Ať tě chválí, můj Pane, všechno, co jsi stvořil,
zvláště pak bratr slunce,
neboť on je den a dává nám světlo,
je krásný a září velkým leskem,
vždyť je, Nejvyšší, tvým obrazem.
Ať tě chválí, můj Pane, sestra luna a hvězdy,
stvořils je na nebi jasné, vzácné a pěkné.
Ať tě chválí, můj Pane, bratr vítr
a vzduch i oblaka, jasná obloha i každé počasí,
kterým živíš své tvory.
Ať tě chválí, můj Pane, sestra voda,
která je velmi užitečná, pokorná, vzácná a čistá.
Ať tě chválí, můj Pane, bratr oheň, kterým osvětluješ noc
a on je pěkný, příjemný, mocný a silný.

Chvalozpěv stvoření, *Františkánské prameny*, 263

[6] Použitý překlad je dle španělského textu; v českém oficiálním překladu je použit obrat „rozjímáním o Boží moci“.

V navazujících odstavcích papež vychází z tohoto intimního propojení celého stvoření mezi sebou navzájem a opět zdůrazňuje nezbytnost propojení péče o stvoření s péčí o druhé lidi, které je vlastní každému autentickému kontemplativnímu postoji:

Pocit vnitřního spojení s ostatními bytostmi přírody nemůže být autentický, pokud nám v srdci zároveň chybí něha, soucit a starost o druhé lidi. *Je evidentní, že není sám v sobě koherentní ten, kdo bojuje proti obchodu se zvířaty, jímž hrozí vyhynutí, ale zůstává lhostejným vůči obchodování s lidmi, nestará se o chudé anebo je odhodlán zničit druhého člověka, který mu není vhod. Nikoli náhodou svatý František ve chvalozpěvu stvoření, jímž chválí Boha, dodává: „Ať tě chválí, můj Pane, ti, kdo odpouštějí pro tvou lásku.“ Všechno je propojeno. Proto je žádoucí, aby se péče o životní prostředí pojila s upřímnou láskou k lidským bytostem a s neustálým nasazením za řešení problémů ve společnosti.* (LS 91)

A v dalším článku dodává:

Všechno je ve vztahu, a my, všichni lidé, jsme sjednoceni jako bratři a sestry na podivuhodné pouti, spojeni láskou, kterou chová Bůh ke každému svému tvoru a která něžným citem pojí také nás k bratru slunci, sestře luně, sestře řece a matce Zemi. (LS 92)

Na závěr druhé kapitoly, tohoto „evangelia stvoření“, pak nám staví před oči samotného Ježíše v jeho vztahu s Otcem, vyzývajícího po uznání otcovského vztahu, který má Bůh ke svým tvorům (srov. LS 96). Zcela konkrétně pak staví před oči tento obraz o „poutnicky-kontemplativním dělníku“ Ježíši:

Pán mohl vybízet druhé, aby byli pozorní ke kráse, jež je ve světě, protože on sám byl v nepřetržitém kontaktu s přírodou a věnoval jí pozornost plnou lásky a úžasu. ***Když procházel končinami své země, zastavoval se, aby kontempoval krásu, kterou zasel jeho Otec****, a vybízel učedníky, aby ve věcech vnímali Boží poselství: „Zvedněte oči a podívejte se na pole: jsou už bílá ke žním“ (Jan 4,35).* (LS 97; srov. LS 98)

Na závěr druhé kapitoly pak papež od pozemského Ježíše opět přechází ke vzkříšenému, oslavenému a ve slávě přicházejícímu Kristu, ve kterém je *„veškerá plnost dokonalosti“* (Kol 1,19-20) a bude v něm *„Bůh všechno ve všem“* (1 Kor 15,28). Již nyní se však ve vzkříšeném Kristu můžeme na cestě kontemplace setkávat s jeho plností a mít na ní podíl ve všech věcech, zvířatech i lidech:

> *Takto se tvorstvo tohoto světa již nejeví jako pouhá přirozená realita,*
> *protože Vzkříšený ji tajemně obestírá a orientuje k údělu plnosti.*
> ***Samy polní květy i ptáci, jež s úžasem kontempoval[7] svýma lidskýma očima,***
> ***jsou teď plni jeho zářivé přítomnosti.***
>
> papež František, *Laudato si‘*, čl. 100

Kontemplace uvnitř kořenů krize

Uvnitř třetí kapitoly své encykliky („Lidský kořen ekologické krize“), ve které se papež zaměřuje na hlubší reflexi kořenů současné ekologické krize, najdeme několik dalších střípků o jeho pojetí kontemplace, které dále doplňují doposud řečené:

- **Kontemplace krásy v umění:** *Existují cenná výtvarná a hudební díla, která vznikla použitím nových technických nástrojů. Tak se* ***v umělcově touze po kráse i v touze toho, kdo tuto krásu kontempluje****, realizuje skok k ryze lidské plnosti.* (LS 103)
- **Kontemplace krásy v lidské svobodě:** *Lidská svoboda je schopna stanovit technice meze, usměrnit ji a zapojit ji do služeb jiného typu pokroku – zdravějšího, lidštějšího, sociálně vstřícnějšího a integrálnějšího…, když* ***tvořivé hledání krásy a její kontemplování***[8] *dovede překonat reduktivní přístup moci takovým druhem* ***spásy, která se naplňuje v kráse a v člověku, který ji kontempluje****. Autentické lidství, které vybízí k nové syntéze, patrně přebývá uprostřed technologické civilizace téměř nepozorovaně jako mlha, která proniká pod zavřenými dveřmi*. (LS 112)
- **Kontemplace bohatství v lidské práci:** *Křesťanská* ***spiritualita spolu s kontemplativním úžasem*** *nad stvořením, jak jej vidíme u svatého Františka z Assisi,* ***rozvinula též bohaté a zdravé chápání práce****, s*

[7] Použitý překlad je dle španělského textu; v českém oficiálním překladu je použit obrat „s úžasem nazíral“.
[8] Použitý překlad je dle španělského textu; v českém oficiálním překladu je použit obrat „její nazírání“.

nímž se setkáváme například v životě blahoslaveného Karla Foucaulda a jeho žáků. (LS 125) *Je-li ovšem* ***lidská schopnost kontemplace a vnímavé pozornosti*** *narušena, vytvářejí se podmínky k tomu, aby se smysl práce překrucoval.* (LS 127)

Kontemplativní ekologická spiritualita

Dvě zmínky o kontemplaci ve čtvrté („Integrální ekologie“) a páté kapitole („Jak se zorientovat a jednat“) encykliky *Laudato si'* jsme již prezentovali výše. Proto se nyní můžeme věnovat kapitole šesté („Ekologická výchova a spiritualita“), ve které je výslovných zmínek o kontemplaci nejvíce (celkem osm). Již jen to naznačuje, že dosavadní zmínky o kontemplativním postoji nejsou ve Františkově pojetí „péče o nás společný domov“ něčím jen jakoby zvenčí přidaným pro okrasu, ale že kontemplativní rozměr této péče je rozměrem nezbytným a základním.

Obnovení ekologické rovnováhy

Tato závěrečná, na praktické jednání velmi zaměřená šestá kapitola je jednou velkou výzvou k celkové proměně životního stylu (srov. LS 203 – 205), která *„by mohla vyvinout zdravý tlak na ty, kteří mají politickou, ekonomickou a sociální moc“* (LS 206). Papež zde vyjadřuje naději, že v lidech může vyrůst to, co se často chápe jako jádro kontemplativního postoje a co *„je kořenem, který umožňuje péči o druhé a o životní prostředí a dává zrod mravnímu jednání, jež bere v úvahu vnější dopad každého úkonu a každého osobního rozhodnutí na naše okolí“*: *„schopnost vycházet ze sebe směrem k druhým“* a *„základní postoj sebetranscendence, který rozbíjí izolované a sebevztažné vědomí“* (LS 208).

Volá se zde po *„obnovení ekologické rovnováhy“* na čtyřech základních úrovních (srov. LS 210):

- na *vnitřní* úrovni ve vztahu k sobě samým,
- na úrovni *solidarity* s druhými,
- na *přirozené* úrovni ve vztahu se všemi živými bytostmi a
- na *duchovní* úrovni ve vztahu k Bohu.

Ještě zde sice není použité slovo „kontemplace“, ale papež zde používá stejně hluboký obrat, když konstatuje, že ona celostní rovnováha, ke které má směřovat každá environmentální výchova, by nás měla *„uschopnit k onomu* ***skoku do Tajemství****, z něhož ekologická etika vyvozuje svůj nejhlubší smysl“* (LS 210).

Tento hluboce **kontemplativní „skok do Tajemství“ ovšem nevylučuje**, ba předpokládá, že tato environmentální výchova ve všech „výchovných prostředích“ (škola, rodina, sdělovací prostředky, katecheze apod., srov. LS 213) bude zároveň také **výchovou široce praktickou**, která se nebude omezovat na „poskytování informací“, ale **povede také k „formování návyků“** (srov. LS 211)[9] **a k „občanské a politické lásce“** (srov. LS 228 – 232).[10] Tyto proměněné návyky pak *„vzbuzují v lůně této Země dobrotu, která má vždy tendenci šířit se – někdy i neviditelně“* (LS 212). Ba co víc, podle papeže Františka nám tyto proměněné návyky jsou nejen ovocem naší cesty „na hlubinu“ (srov. LS 215),[11] ale na této cestě nám samy pomáhají „k větší existenciální hloubce“: *„Takové způsoby jednání nám navíc navracejí vědomí naší vlastní*

[9] Ilustrací této praktičnosti je např. pokračování čl. 211 encykliky: *„Jestliže se někdo – ačkoli mu jeho ekonomické podmínky umožňují spotřebovat a utrácet víc – radši lépe oblékne místo toho, aby zapnul topení, znamená to, že si osvojil přesvědčení a způsoby prospěšné ochraně životního prostředí. Je velmi ušlechtilé osvojovat si úkol ochrany stvoření v drobných každodenních úkonech a je úžasné, když je výchova dovede tak motivovat, že se stanou životním stylem. Výchova k environmentální zodpovědnosti může vést k mnohým postojům, které mají přímý a důležitý dopad na ochranu životního prostředí – jako například omezování použití plastových či papírových materiálů, omezení spotřeby vody, třídění odpadu, vaření pouze takového množství pokrmů, které se stačí spotřebovat, ochrana jiných živých tvorů, využívání veřejné dopravy nebo sdílení stejného vozidla s vícero cestujícími, sázení stromů, zhášení zbytečného osvětlení a tak dále. Toto všechno je součástí velkorysé a důstojné kreativity, která ukazuje tu nejlepší stránku lidské bytosti. Když ze svého hlubokého přesvědčení radši opětovně použijeme nějakou věc místo toho, abychom se jí rychle zbavili, může to být skutek lásky, který vyjadřuje naši důstojnost.“* (LS 211)

[10] Zde papež mluví o nutnosti změnu životního stylu jednotlivců rozšířit i na „makrovztahy“ (společenské, ekonomické, politické) v duchu ideálu „civilizace lásky“, který František doplňuje svým pojmem „kultura pečlivosti“ (srov. LS 231). Chválí zde rozvoj *„nesčetných rozmanitých sdružení, která se nasazují ve prospěch společného dobra a chrání přírodní i městské životní prostředí…, rozvíjejí nebo obnovují vztahy a utváří ne nové lokální sociální předivo…, pečují o svět a o kvalitu života těch nejchudších…“* (LS 232).

[11] *„Stejně tak chceme-li dosáhnout hlubokých změn, musíme mít na paměti, že způsob uvažování má reálný vliv na chování. Výchova bude neúčinná a její snahy zůstanou neplodné, nebude-li se snažit též o to, aby šířila nové pojetí lidské bytosti, života, společnosti a vztahu k přírodě.“* (LS 215)

důstojnosti, vedou nás k větší existenciální hloubce a umožňují nám zakoušet, že se vyplatí žít na tomto světě" (LS 212).

Šířku a důležitost této environmentální výchovy, po které papež volá, pak shrnuje (tentokrát už přímo i se zahrnutím slova „kontemplace") takto: *„Politice a různým sdružením náleží úsilí o formaci svědomí. Náleží to též církvi. Všechna křesťanská společenství mají v této výchově plnit důležitou roli. Doufám též, že se v našich seminářích a v řeholních formačních domech vychovává k* ***odpovědné střídmosti****, k* ***vděčné kontemplaci***[12] ***světa*** *a k pečlivému zacházení se* ***zranitelností chudých*** *i se* ***životním prostředím****."* (LS 214)

„Vděčná kontemplace světa" je tedy podle papeže Františka jedním z nezbytných rozměrů „environmentální výchovy, ke kterému by měli být křesťané vedeni ve „všech křesťanských společenstvích". Co je však jádrem této „vděčné kontemplace", tohoto „skoku do Tajemství", této „vnímavé pozornosti", tohoto „obnovení ekologické rovnováhy ve vztahu k Bohu"? To nám napovědí následující články encykliky.

Srdce: Mystická a komunitní ekologická konverze

V dalších článcích encykliky papež před našima očima rozprostírá svoji vizi v mystice zakořeněné „ekologické konverze" (či „ekologického obrácení"), kterou, zdá se, považuje za jakési „srdce" celé své vize „péče o společný domov". Citujíce svoji exhortaci *Evangelii gaudium* připomíná, že *„není možné nasazovat se pro velké věci pouze na základě pouček, bez* ***mystiky****, která by je oživovala, bez ‚vnitřní hybné síly, která podněcuje, motivuje, povzbuzuje a dává smysl osobnímu i společnému konání'"* (LS 216; srov. EG 261). A pokračuje citujíce homilii Benedikta XVI. při uvedení do petrovské služby (24. 4. 2005): *„Jestliže ‚se ve světě rozrůstají vnější pouště, protože tak moc narostly pouště vnitřní', stává se ekologická krize výzvou k hlubokému vnitřnímu obrácení"* (LS 217).

Po kritice křesťanů, *„kteří se horlivě věnují modlitbě, ale často se pod záminkou realismu a pragmatičnosti vysmívají starostem o životní prostředí,"* či křesťanů, kteří *„jsou pasivní, nedovedou se rozhodnout ke změně svých zvyklostí a stávají se nedůslednými"* konstatuje: *„Chybí jim tedy* ***ekologická konverze****, která znamená, že se ve vztazích k okolnímu světu projevují všechny důsledky setkání s Ježíšem. Povolání střežit Boží dílo je podstatnou součástí ctnostného života. Nepředstavuje něco volitelného, ani nějaký druhotný aspekt křesťanského života."* (LS 217) A vzápětí zdůrazňuje komunitní rozměr této konverze: *„Na sociální problémy se odpovídá komunitními sítěmi, nikoli pouhou sumou individuálních dober… Ekologická konverze nezbytná k vytvoření dynamismu trvalé změny je také* ***komunitní konverzí****."* (LS 219)

V dalším článku pak papež představuje několik postojů, které s sebou tato „ekologická konverze" nese a které *„ve vzájemné součinnosti vedou k velkorysé péči plné něhy"* (LS 220):

- ***vděčnost a nezištnost*** (tj. uznání, že svět je darem, který jsme přijali od Otcovy lásky, což následně vede k nezištnosti a štědrosti)
- ***láskyplné vědomí toho, že nejsme izolováni*** (tj. vědomí, že s ostatními bytostmi vesmíru tvoříme úžasné univerzální společenství)
- ***rozvoj tvořivosti a nadšení*** (tj. postoj odevzdanosti se Bohu jako „oběť živá, svatá a Bohu milá" (srov. Řím 12,1)

K prostřednímu bodu papež navíc dodává zásadní větu poodhalující charakter jeho pojetí kontemplace:

> ***Věřící nekontempluje svět zvenčí, ale zevnitř,***
> *přičemž uznává pouta, jimiž nás Otec sjednotil se všemi bytostmi.*
> papež František, Laudato si', čl. 220

Teologická odůvodnění tohoto „zevnitř" pak přidává v následujícím článku (srov. LS 221):

- stvoření jako **„svátost"** Boží vůči člověku (*„každé stvoření odráží něco Božího a sděluje nám jisté poselství"*; *„když Bůh stvořil svět, vepsal do něj řád a dynamiku"*)
- vtělení jako **„přijetí"** celého hmotného světa Bohem (*„Kristus na sebe přijal tento hmotný svět"*)

[12] Použitý překlad je dle španělského textu; v českém oficiálním překladu je použit obrat „vděčnému nazírání na svět".

- vzkříšení jako **„prodlévání“** Boha v nitru každé bytosti (*„Kristus nyní jako Vzkříšený přebývá v nitru každé bytosti, objímá ji svou láskou a prostupuje svým světlem“*)[13]

Z výše uvedeného se zdá, že **„kontemplace“ podle papeže Františka** není ani útěkem před „světem“ do nějakého izolovaného spočívání v Kristu, ani ztracením se ve „světě“, které by snad hrozilo, že nás od Krista bude oddělovat, ale spíše odvážným a často náročným či bolestným ponořením se do „přediva vztahů“ uvnitř tohoto světa, které je zároveň neseno důvěrou, že právě tam se setkáváme se Vzkříšeným, který nás zve ke *„**kontemplování** Stvořitele, jenž žije mezi námi a v tom, co nás obklopuje“* (LS 225).

Šířka: Prorocký a kontemplativní životní styl

Právě takovýto postoj může křesťana krok za krokem vést k tomu, co dále papež vyjadřuje takto: *„Křesťanská spiritualita nabízí alternativní způsob chápání kvality života a povzbuzuje k **prorockému a kontemplativnímu životnímu stylu**, takže člověk se dovede hluboce radovat, aniž by byl posedlý spotřebou“* (LS 222).

Zde se nenabízí volba mezi „prorockým“ a „kontemplativním“ životním stylem (jako mezi dvěma „alternativními“ formami křesťanské spirituality). Ale křesťanská spiritualita jako taková je zde prezentována jako (pro křesťana nezbytná) „alternativa“ k dnešnímu běžnému životnímu stylu založenému na spotřebě. A tato alternativa má dvě – vzájemně se doplňující a vzájemně se potřebující – tváře: **tvář prorockou** a **tvář kontemplativní**. Právě toto propojení prorocké kritiky s kontemplativním přijetím je pramenem oné dynamiky skryté v každé zdravé křesťanské spiritualitě.

Následující článek encykliky Laudato si‘ (LS 226) je pak souhrnem „kontemplativního postoje“ (aniž by byl zde takto nazýván) jako vystiženým z nějaké současné příručky uvádějící do kontemplace:[14] ☺

> *Mluvíme o **postoji srdce**,*
> *které všechno prožívá s **pokojnou pozorností**,*
> *které dovede být u někoho **plně přítomné**, aniž by přemýšlelo o tom, co bude následovat,*
> *které **se odevzdává každé chvíli** jako božskému daru, jenž se má prožívat naplno.*
>
> papež František, Laudato si‘, čl. 226

Kontemplace (aniž by zde takto byla nazvána) je zde tedy představena jako:

(1) postoj srdce; (2) pokojná pozornost; (3) plná přítomnost „u někoho“; (4) vděčné prožívání „tady a teď“

Prvním a hlavním učitelem tohoto „postoje srdce“, tohoto „hledění s láskou“,[15] je pak pro nás Ježíš:

*Ježíš nás tomuto postoji učil, když nás vybízel **hledět na polní lilie a na nebeské ptáky** nebo když **„pohlédl s láskou“ na hledajícího člověka** (srov. Mk 10,21). On opravdu uměl být **naplno přítomen u každé lidské bytosti a před každým stvořením**, a tak nám ukázal cestu k překonávání chorobné úzkosti, která nás činí povrchními, agresivními a bezuzdnými konzumenty.* (LS 226)

Hloubka: Mystický rozměr kontemplace

Je ale opravdu toto „ponoření se do stvoření“ uskutečnitelné, aniž bychom se nechali Bohem milovat také jakoby „bezprostředně“, „bez druhotné příčiny“? Nebo alespoň začleněni do společenství věřících, do Božího lidu, do církve? Není „svět“ (stvoření) tak zraněný a zraňující, že v něm nakonec převáží spíše destruktivní síly Zlého, než moc života Vzkříšeného? Je vůbec realizovatelná pouze „přirozená“, všem lidem otevřená cesta kontemplace? Aniž bychom se pouštěli do těchto obtížných otázek nějak podrobněji,

---

[13] Toto o kousek dále papež prohlubuje těmito slovy: *„Integrální ekologie vyžaduje, abychom věnovali trochu času obnovení pokojné harmonie se stvořením, zamyšlení nad svým způsobem života a nad svými ideály, **kontemplování Stvořitele, jenž žije mezi námi a v tom, co nás obklopuje**, a jehož přítomnost ‚se nesmí stát umělým konstruktem, nýbrž musí být objevována, odhalována‘ (EG 71)“.* (LS 225)

[14] Viz např. Richard Rohr, *Všechno má své místo*, Praha: Vyšehrad, 2003; Jan Šedivý, *O kontemplaci*, Brno: Cesta, 2014; Franz Jalics, *Cesta kontemplace*, Praha: Triton, 2015; Cynthia Bourgeault, *Modlitba usebrání*, Praha: Portál, 2015; Pavel Vojtěch Kohut, *Slabikář vnitřní modlitby*, Praha: Portál, 2016; Thomas Keating, *Pozvání k lásce*, Praha: Alpha Book, 2019 apod. Srov. také www.kontemplace.eu, www.kontemplace.cz a www.krestanskameditace.cz.

[15] Opět si zde můžeme připomenout již jednou zmiňovanou charakteristiku kontemplace jako „dlouhého milujícího pohledu na realitu“, srov. Walter J. Burghardt, SJ, „Contemplation: A Long Loving Look at the Real“, in Church No. 5 (Winter 1989): 14 – 17; k dispozici ke stažení v českém překladu ve formátu .pdf na https://1url.cz/VMYFO.

podívejme se, zda v závěrečných kapitolkách *Laudato si'* na ně papež také nějak neodpovídá. Už jejich názvy („Svátostná znamení a sváteční odpočinek", „Trojice a vztah mezi tvory", „Královna veškerého stvoření" a „Z druhé strany Slunce") napoví, že se nejspíše ano a že jeho odpověď nebude „buď – anebo".

Papež nejprve zopakuje (františkánský, ale i typicky jezuitský a, jak o tom svědčí v encyklice *Laudato si'* připojená pozn. č. 159, i súfijský) důraz na „nalézání Boha ve všech věcech" rozvíjený doposud, když píše: *„Vesmír se rozvíjí v Bohu, jenž ho veskrze naplňuje.* ***List, cestička, rosa, tvář chudého tedy skrývají tajemství,***[16] ***které je třeba kontemplovat.***[17] *Ideálem není pouze přecházet od vnějšího k vnitřnímu za objevem Božího působení v duši, nýbrž také setkávat se s Bohem ve všech věcech, jak učil svatý Bonaventura: ,* ***Kontemplace*** *je tím vznešenější, čím více v sobě člověk zakouší božskou milost anebo umí více rozpoznat Boha v ostatním stvoření'."* (LS 233)

Poté se ale papež utíká o radu ke sv. Janu od Kříže a v dalším článku své encykliky píše:

Svatý Jan od Kříže učil, že vše dobré, co je ve věcech a ve zkušenostech světa, „je v Bohu vynikajícím způsobem[18] *a v nekonečné míře, nebo, abychom to lépe vyjádřili, každou z těchto velikých věcí, o nichž se zde hovoří, je Bůh"* (Duchovní píseň, XIV, 5).[19] *Ne proto, že by byly omezené skutečnosti světa reálně božské, ale proto, že mystik zakouší vnitřní pouto, které je mezi Bohem a všemi bytostmi,*[20] *a tak „cítí, že Bůh je všemi věcmi"* (Duchovní píseň, XIV, 5).[21] *Když obdivuje velikost hor, nemůže je oddělit od Boha a vnímá, že tento vnitřní obdiv, který prožívá, musí být uschován v Bohu: „Hory jsou vysoké, četné, široké, krásné, půvabné, kvetoucí a vonící. Těmito horami je pro mne můj Milovaný. Lesní osamělá údolí jsou klidná, líbezná, svěží, stinná, plná sladkých vod a v rozmanitosti svého stromoví a ve sladkém zpěvu ptáků působí nesmírné osvěžení a rozkoš pro smysl, poskytují občerstvení a odpočinek ve své samotě a mlčení. Těmito údolími je pro mne můj Milovaný"* (Duchovní píseň, XIV, 6-7).[22] (LS 234)

---

[16] Zde se textové verze trochu liší, přičemž termín „kontemplovat" používá jen italská (a po ní i český překlad, který z ní vychází): italsky: „Quindi c'è un mistero da contemplare in una foglia, in un sentiero, nella rugiada, nel volto di un povero." Ostatní verze mají obecněji „… je v nich mystérium", „… je v nich mystický smysl", „… skrývá se v nich mystika" apod.: španělsky: „Entonces hay mística en una hoja, en un camino, en el rocío, en el rostro del pobre." anglicky: „Hence, there is a mystical meaning to be found in a leaf, in a mountain trail, in a dewdrop, in a poor person's face." německy: „So liegt also Mystik in einem Blütenblatt, in einem Weg, im morgendlichen Tau, im Gesicht des Armen."

[17] V papežově pozn. č. 159 k textu encykliky čteme: „Duchovní učitel Ali al-Khawwas na základě své zkušenosti zdůrazňoval nezbytnost příliš neoddělovat stvoření světa od vnitřní zkušenosti Boha. Říkal: „Netřeba a priori kritizovat ty, kteří hledají extázi v hudbě či poezii. Existuje subtilní tajemství v každém pohybu a zvuku tohoto světa. Zasvěcení dokážou chápat, co říká závan větru, ohýbání stromu, tekoucí voda, bzučící mouchy, vrzající dveře, ptačí zpěv, zvuk strun či flétny, vzdech nemocných, sten raněných..." (Eva De Vitray-Meyerovitch [ed.]: Antologie du soufisme. Paris 1978, 200)." Ali Aal-Khawwas byl muslimský súfijský mystik a básník z 9. století (viz např. https://en.wikipedia.org/wiki/Ali_al-Khawas).

[18] V poznámce č. 10 k tomuto výrazu („vynikajícím způsobem a v nekonečné míře") ve zde použitém českém překladu Duchovní písně (Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000) čteme: „Scholastická teologie si jasně uvědomovala, že o Bohu může hovořit pouze analogicky, a tak mimo jiné zdůrazňuje i vynikající způsob (*eminentia*), jakým nacházíme stvořené kvality v Bohu. Tím se vyhýbá jakémukoli náznaku panteismu." (Duchovní píseň, XIV, 5, pozn. 10)

[19] Jan od Kříže zde má navíc (v encyklice již necitovaný) dovětek: „… a všechny spolu jsou Bůh". Předchozí, v encyklice uvedený citát v italské verzi: „Egli è ognuna di queste grandezze che si predicano" (tj. „On je každou z těch velikých věcí, o nichž se zde hovoří"); ve španělské verzi: „cada una de estas grandezas que se dicen es Dios" (tj. „každou z těch velikých věcí, o nichž se zde hovoří, je Bůh"); v anglické verzi: "in each of these sublime realities is God" (tj. „v každé z těch úžasných skutečností je Bůh"); v německé verzi: „jedes dieser großen Dinge, die genannt werden, ist Gott" (tj. „každá z těchto velikých věcí, o nichž se zde hovoří, je Bůh").

[20] Jan od Kříže toto „pouto" vyjadřuje: „nakolik se v tomto případě duše sjednocuje s Bohem…" (Duchovní píseň, XIV, 5)

[21] Jak vykladači a překladatelé Jana od Kříže zápasí o správné pochopení i tohoto dalšího výroku, je opět zřejmé z různých jazykových verzí: italsky: „sente che Dio è per lui tutte le cose" (tj. „cítí, že Bůh je pro něj všemi věcmi"); španělsky: „siente ser todas las cosas Dios" (tj. „cítí, že Bůh je všemi věcmi"); anglicky: „feels that all things are God" (tj. „cítí, že všechny věci jsou Bůh"); německy: „empfindet: Alle Dinge – das ist Gott" (tj. „cítí: všechny věci – to je Bůh"). Sám Jan od Kříže to ale vykládá celkem jasně, a to tím, že ihned vzápětí cituje evangelistu Jana: „… jak to cítil svatý Jan, když řekl: *,Quod factum est, in ipso et vita erat* (1,4). To je: *To, co bylo učiněno, (bylo učiněno) v něm a (v něm) byl život'*. A tak se tomu nemá rozumět tak, že to, o čem se zde praví, že duše cítí, je jako by viděla věci ve světle nebo tvory v Bohu, nýbrž že v onom vlastnění cítí, že Bůh je pro ni vším. A rovněž se tomu nemá rozumět tak, jelikož duše cítí Boha v tom, o čem začínáme mluvit, tak vznešeně, že Jej vidí bytnostně a jasně; (ve skutečnosti) je to jen silné a bohaté sdělení a záblesk toho, čím je v sobě, ve kterém duše cítí ono dobro věcí a který nyní ve verších objasníme, to je: *Můj milovaný: Hory*." (*Duchovní píseň*, XIV, 5).

[22] Kvůli kráse vlastních veršů těchto dvou „duchovních písní" (tj. písně 14. a 15.), ve kterých Jan od Kříže básnicky vyjadřuje svoji zkušenost „duchovního zasnoubení", je zde ocitujme celé: *Můj milovaný: hory, / lesní osamělá údolí, / vzdálené ostrovy, / zvučné řeky, / svist láskyplných větrů, // ztichlá noc / před východem svítání, / umlčená hudba, / zvučící samota, / večeře, jež osvěžuje a naplňuje láskou.* (*Duchovní píseň*, XIV, 1)

Jen velmi *pozorné čtení v kontextu* původního díla Jana od Kříže (viz k textu připojené poznámky) čtenáře ujistí, že zde nejde o reálné ztotožnění stvoření s Tvůrcem (což by byl „panteismus“), ale o vyjádření hluboké mystické zkušenosti, kterou Jan od Kříže nazývá *„duchovním zasnoubením“*. Podle Jana od Kříže toto zkušenostní téměř až „splynutí“ Tvůrce se stvořením je podmíněné hlubokou osobní zralostí a není zde jakoby „samo od sebe“, ale *„nakolik se v tomto případě duše sjednocuje s Bohem…“*[23]

Jestliže papež František tento mystický text cituje v rámci svých úvah o „vděčné kontemplaci“ stvoření, pak tím, zdá se mi, dává najevo, že nelze striktně oddělovat jakousi pouze „přirozenou“ (získanou, každým člověkem naučitelnou) kontemplaci od (jen některým lidem Bohem darované, vlité) kontemplace „nadpřirozené“. Zdá se, že platí, že každý člověk žijící uprostřed tohoto Bohem darovaného stvoření je povolán k tomu a otevřen tomu, o čem svědčí Jan od Kříže. A ***zároveň pak platí***, že každá, i ta na první pohled nejpřirozenější a nejvšednější zkušenost lásky uvnitř stvoření je zároveň zcela darována Bohem.

Nástroje: Osvojování si kontemplativního postoje

Protože je ale stvoření zraněné a zraňující, jsme povoláni k často dlouhé a náročné cestě, na které se učíme osvobozovat od závislosti na tvorech a víc a víc žít společenství s Bohem nejen „skrze“ (Bohem darované) stvoření, ale také „navzdory“ (člověkem zraněnému) stvoření. Pro tuto cestu osvojování si kontemplativního postoje k celému stvoření a k životu nám papež nyní nabízí **několik „nástrojů“**: svátosti, zvláště pak eucharistii, a zcela specificky nedělní „kontemplativní odpočinek“.

Nejprve mluví obecně **o svátostech**, které *„představují privilegovaný způsob, jak je příroda přijata Bohem a proměněna na prostředek nadpřirozeného života. Skrze bohoslužbu jsme zváni objímat svět na jiné úrovni. Voda, olej, oheň a barvy jsou přijaty s veškerou svou symbolickou silou a začleňují se do chvály. Ruka, která žehná, je nástrojem Boží lásky a odleskem blízkosti Krista, jež přišel, aby nás provázel na cestě životem. Voda stékající po těle dítěte, které je křtěno, je znamením nového života. Když se chceme setkat s Bohem, neunikáme ze světa ani nepopíráme přirozenost“* (LS 235).

Poté, co tento pohled rozvine ve světle učení **o eucharistii** jako *„kosmickém aktu lásky“* (ve kterém celé *„stvoření dochází svého největšího povýšení“*, a to *„nikoli shůry, ale zevnitř“*; srov. LS 236), cituje encykliku *Ecclesia de Eucharistia* Jana Pavla II. (čl. 8): *„Ano, kosmickým! Protože i když se slaví na malém oltáři vesnického kostela, eucharistie se vždy slaví v jistém smyslu na oltáři světa.“*.

Nakonec pozve k pohledu na křesťanskou neděli ve světle židovského šabatu *„jako na den uzdravení vztahů lidské bytosti s Bohem, se sebou, s druhými a se světem“* a jako na den *„ohlašující věčné odpočinutí člověka v Bohu“* (LC 237; srov. KKC 2175). A pokračuje*: „Křesťanská spiritualita tímto způsobem integruje hodnotu odpočinku a slavení. Lidská bytost má sklon považovat **kontemplativní odpočinek** za něco jalového a neužitečného a zapomíná, že tak obírá konané dílo o to nejdůležitější – o jeho smysl. Jsme povoláni k tomu, abychom do svého konání začleňovali receptivní a nezištný aspekt, což je něco jiného než pouhá absence aktivity.“* (LC 237)

Koruna: Integrující trojiční pohled

Jakousi korunou papežova mystagogického uvádění do „ekologické spirituality“, která propojuje v jedno její **„přirozený“, „komunitní“ i „nadpřirozený“ rozměr**, je pak **trojiční pohled** na celou tuto cestu:

Otec *je poslední zdroj všeho, láskyplný a komunikativní základ všeho, co existuje.* ***Syn****, jenž ho obráží a skrze něhož bylo všechno stvořeno, se spojil s touto zemí, když přijal formu v lůně Marie.* ***Duch****, nekonečné pouto lásky, je vnitřně přítomen v srdci univerza, kde vnuká a vzbuzuje nové cesty. Svět byl stvořen* ***třemi Osobami*** *jakožto jediným božským principem, ale každá z Osob realizuje toto společné dílo podle své vlastní osobní identity. Proto „když s údivem* ***kontemplujeme*** *vesmír v jeho velikosti a nádheře, musíme chválit celou* ***Trojici****“* (Jan Pavel II.). (LS 238)

Víra v jediného Boha, jenž je trojičním společenstvím, vede křesťany k vědomí, že ***veškerá skutečnost v sobě nese specifický trojiční otisk****. Svatý Bonaventura dokonce tvrdil, že lidská bytost před hříchem byla schopna objevovat, jak každé stvoření „dosvědčuje, že Bůh je trojjediný“. V přírodě byl patrný odlesk Trojice, „když nebyla člověku zatemněna ani tato kniha, ani nebylo zakalené oko člověka“. Svatý františkán nás učí, že* ***každé stvoření v sobě nese specificky trojiční strukturu****, která je tak reálná, že by mohla být*

[23] Srov. Duchovní píseň, XIV, 5

*spontánně **kontemplována**, kdyby pohled lidské bytosti nebyl omezený, zatemněný a nedostatečný. Tak nám předkládá **výzvu, abychom se snažili interpretovat skutečnost v trojičním světle**.* (LS 239)

***Božské osoby** jsou subsistující vztahy a **svět, stvořený podle božského vzoru**, je pletivem vztahů. Stvoření směřují **k Bohu** a zároveň je každé živé bytosti vlastní tíhnout **k jiné věci**, takže v lůně vesmíru můžeme nalézat nesčetné neustálé vztahy, které se tajemně proplétají. To nás vybízí nejen k tomu, abychom obdivovali nejrůznější **vazby**, které mezi tvory existují, ale vede nás také k tomu, abychom objevovali **klíč** k naší vlastní realizaci.* (LS 240)

> *Lidská osoba totiž roste, dozrává a posvěcuje se tím víc,*
> *čím víc vstupuje do vztahu, když vychází ze sebe samé,*
> *aby žila ve **společenství s Bohem**, **s druhými** a **se všemi tvory**.*
>
> papež František, Laudato si', čl. 240

*Tak ve své vlastní existenci uskutečňuje ten **trojiční dynamismus**, který jí už od jejího stvoření vtiskl Bůh. Všechno je propojené a to nás zve k tomu, abychom rozvíjeli spiritualitu globální solidarity, která pramení z trojičního tajemství.* (LS 240)

Zacílení: Hle – všechno tvořím nové!

Na závěr své „zelené" encykliky pak papež František, poté co pozve k pohledu na Marii, „Královnu veškerého stvoření", a na sv. Josefa, silného i něžného „ochránce obecné církve", nabídne pohled na přicházející „společný nebeský domov", pohled plný naděje, pohled motivující jak k praktické aktivní péči o náš společný domov „teď a tady", tak také ke každodennímu sestupování do zkušenosti domova věčného, který se pro nás opět otevírá „tady a teď":

***Na konci** se tváří v tvář setkáme s nekonečnou Boží krásou (srov. 1 Kor 13,12) a budeme moci s radostným údivem číst tajemství veškerenstva, které bude mít spolu s námi účast na plnosti **bez konce**. Ano, putujeme **k věčné sobotě, k novému Jeruzalému, ke společnému nebeskému domovu**. Ježíš nám říká: „Hle – všechno tvořím nové!" (Zj 21,5).* (LS 243)

> *Věčný život bude sdíleným úžasem,*
> *kde každý tvor, zářivě proměněn, zaujme své místo*
> *a bude mít co nabídnout chudým, kteří budou definitivně osvobozeni.*
>
> papež František, Laudato si', čl. 243

*V tomto očekávání se spojme v **starostlivosti o tento domov**, který nám byl svěřen, s vědomím, že to, co je v něm dobrého, bude mít **účast na nebeské oslavě**. Společně se všemi tvory kráčíme po této zemi hledajíce Boha, neboť „jestliže svět má počátek a byl stvořen, hledá toho, kdo jej stvořil, hledá toho, kdo mu dal počátek, toho, kdo je jeho Stvořitelem"* (Basil Veliký). *Kráčejme se zpěvem! Ať nás naše zápasy a naše starost o tuto planetu neobírají o radost naděje.* (LS 244)

*Bůh, jenž nás volá k velkorysé ochotě dávat všechno, nám nabízí sílu a světlo, které ke své cestě potřebujeme. **V srdci tohoto světa vždy zůstává přítomen Pán života, jenž nás velmi miluje.** On nás neopustí, nenechá nás samotné, protože se definitivně spojil s naší zemí, a jeho láska nás vždy vede k nalézání nových cest. Jemu buď chvála!* (LS 245)

Závěrečné slovo

V průběhu pečlivé četby encykliky *Laudato si'* se nám bohatě potvrdily základní charakteristiky papežova pojetí kontemplace nastíněné na začátku (viz část „Kontemplativní rámec" na str. 2): (1) Kontemplace jako základní postoj pro rozvoj „ekologické spirituality", (2) propojující člověka jak s veškerým stvořením, tak se společenstvím Trojice a (3) nezbytně zahrnující „přirozený", „mystický" i „praktický" rozměr. Závěrem lze snad říci, že novost tohoto pojetí, očividně inspirovaného *františkánskou* (Františkův „chvalozpěv stvoření") a *jezuitskou spiritualitou* (Ignácovo „nalézat Boha ve všech věcech"), ale prohloubeného také *spiritualitou Karmelu* (Duchovní píseň Jana od Kříže) a možná i ovlivněného *novodobým kontemplativním hnutím* (viz charakteristika „postoje srdce" na str. 8), spočívá ve Františkově přístupu integrujícím osobní a komunitní spiritualitu se spiritualitou osobní, komunitní i politické péče o stvoření včetně péče o chudé.

Modlitba za naši Zemi

Všemohoucí Bože,
přítomný v celém vesmíru i v tom nejmenším ze svých tvorů,
ty zahrnuješ svojí něhou všechno, co existuje,
vlej nám sílu své lásky,
abychom pečovali o život a krásu.

Zaplav nás pokojem,
abychom žili jako bratři a sestry
a nikomu neškodili.

Bože chudých,
pomáhej nám vysvobozovat
opuštěné a zapomenuté této země,
kteří mají v tvých očích tak velkou hodnotu.

Uzdrav náš život,
abychom chránili svět a nedrancovali ho,
abychom rozsévali krásu a ne znečištění a zkázu.

Dotkni se srdcí těch,
kdo hledají pouze výhody na úkor chudých země.

Nauč nás objevovat hodnotu každé věci,
s úžasem kontemplovat
a uznávat, že jsme na své cestě k tvému nekonečnému světlu
hluboce sjednoceni se všemi tvory.

Děkujeme ti, že jsi s námi po všechny dny.
Prosíme tě, posiluj nás
v našem úsilí o spravedlnost, lásku a mír.

Modlitba křesťanů a celého stvoření

Chválíme tě, Otče, se všemi tvými tvory,
kteří vyšli z tvojí mocné ruky.
Jsou tvoji a plni tvé přítomnosti a něhy.
Buď pochválen!

Synu Boží, Ježíši,
tebou byly stvořeny všechny věci.
Přijal jsi podobu v Mariině mateřském lůně,
stal ses součástí této země
a díval ses na tento svět lidskýma očima.
Nyní jsi živý v každém tvoru
slávou svého vzkříšení.
Buď pochválen!

Duchu Svatý,
jenž svým světlem směruješ tento svět do Otcovy lásky
a provázíš sténání stvoření,
i ty žiješ v našich srdcích,
abys nás vedl k dobru.
Buď pochválen!

Pane, Bože Trojjediný,
úžasné společenství nekonečné lásky,
nauč nás kontemplovat tě v kráse veškerenstva,
kde všechno mluví o tobě.